

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

VANČOVÁ, Eliška. *Přístup k párům stejného pohlaví v Českobratrské církvi evangelické. Praha, 2023, 96 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Evangelická teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce doc. Tabita Landová, Ph.D. Studijní program Teologie (N6141). Studijní obor EVT (6141T007)*

V předložené diplomové práci si autorka vytkla za cíl reflektovat vývoj pohledu na problematiku párů stejného pohlaví v ČCE a osvětlit, jak v její praxi vypadá žehnání těmto párům a nakolik je rozšířeno. V teoretické části na základě sekundární literatury přiblížila vývoj postoje k stejnopohlavním párům v obecných i českých dějinách a v rámci křesťanství. Samostatnou kapitolu věnovala přístupu ČCE především s ohledem na některé oficiální dokumenty, práce komise a organizované diskuse. Druhou část diplomové práce tvoří výzkum, v rámci kterého prostřednictvím dotazníkového šetření zjišťovala postoje a zkušenosti představitelů ČCE s praxí žehnání stejnopohlavním párům.

Je třeba ocenit, že autorka zpracovala aktuální téma. Aktuálnost tématu potvrzuje skutečnost, že nedlouho po odevzdání práce došlo k posunu, když 1. zasedání 36. synodu ČCE dne 27. května 2023 vyjádřilo souhlas s možností požehnání svazků osob stejného pohlaví a podpořilo pokračování diskuse v církvi.

U každé práce je otázkou, jak do tématu vstoupit a jak ho uvést. Autorka zvolila pohled do historie, aby přiblížila, proč se téma stalo v posledních desetiletích předmětem společenské i náboženské diskuse. Čerpala ze sekundární literatury, která se jí jevila jako dostačující. Výsledkem je mozaika údajů z různé literatury, která je zakončena obecným tvrzením, že „přes všelijaké obtíže napomohlo celkovému pohledu na tuto problematiku zdůraznění individuality ve dvacátém století a plurality na přelomu jednadvacátého století“ (s. 21).

Domnívám se, že tato úvodní pasáž je nadbytečná. Možná by ji stačilo nahradit několika základními tezemi autorky, ve kterých by shrnula historický vývoj. Další možností by bylo, kdyby se autorka soustředila pouze na nejnovější období a uvedla do současné diskuse v křesťanském prostředí v ČR (v části věnované českému prostředí by např. mohla zmínit diskuse kolem návrhu na uzákonění možnosti uzavírání registrovaných partnerství). Alespoň by se vyhnula nepřesnostem nebo chybám, které jsou často převzaty z uvedené literatury.

Např. na s. 18 je zmínka o Brazilce Felipe de Couza umučené portugalskou inkvizicí. Její jméno je správně Felipa de Sousa, případně Souza, která skutečně byla odsouzena a zbičována, ale nakonec skončila ve vyhnanství. V Evropě by jí čekala hranice, ale v koloniích daleko od Evropy mohly být tresty o něco mírnější. Chyba však není chybou autorky, ale pouze převzatým chybným údajem ze sekundární literatury, knihy Pavlína Janošové.

Také další chybný údaj je převzat ze stejné knihy, je jím zmínka o „tzv. Karolinském trestním kodexu z roku 1353“ Karla IV. (na s. 22). Ve skutečnosti se jedná o *Constitutio criminalis Carolina*, tj. trestní řád Karla V. z roku 1532, který autorka zmiňuje hned v následující větě a který někteří autoři (včetně Pavlína Janošové) mylně přisuzují Karlu IV. Nevydaná právní kodifikace Karla IV. *Maiestas Carolina* výslovný zákaz homosexuálního styku neobsahuje.

Za první výslovnou zmínku o trestech za homosexuální chování v právních předpisech platných pro české prostředí se většinou považují až právní úpravy z 18. století. V dřívější době se postupovalo podle zvykových norem a trestala se sodomie. Toto označení zahrnovalo celý soubor nepovoleného sexuálního styku, nejčastěji se zvířaty, ale též mezi lidmi stejného pohlaví nebo mohlo označovat i nedovolené praktiky a polohy mezi heterosexuálními partnery. Všechny tyto varianty zmiňuje již Josefský trestní zákoník *Constitutio Criminalis Josephina* (§ 19) z roku 1707. Totéž přebírá první trestní zákoník, který se uplatňoval v celé rakouské monarchii, trestní zákoník Marie Terezie *Constitutio Criminalis Theresiana* z roku 1768. Autorka ho (na s. 22) chybně datuje, když zřejmě překlepem uvedla rok 1787, což je datum vydání všeobecného zákoníku o zločinech a trestech za ně Josefa II., který – jak autorka správně uvedla – vedl ke zmírnění trestů, protože při svém rozlišování na zločiny a přestupky

zařadil homosexuální jednání mezi přestupky (trestem již nebylo stětí nebo upálení, ale vězení, nucené práce nebo bičování). Přestože se tak stala habsburská monarchie jednou z prvních zemí, která zrušila trest smrti za homosexuální chování, není úplně přesné autorčino tvrzení, že byl zaveden pouze trest vězení. Toto chybné hodnocení je však opět převzato z knihy Pavlína Janošové. To totiž platí až pro nový trestní zákoník z roku 1803, který sice „smilstvo proti přírodě“ opět přesunul do kategorie zločinů, trestem však byl už „pouze“ přísný žalář v délce od šesti měsíců do jednoho roku.

Lépe je zpracována podkapitola 2.3, která se věnuje přístupu k homosexualitě a stejnopohlavním vztahům v křesťanství. Také zde by však byla na místě kritická práce s použitou literaturou.

Např. tvrzení, že příčinou převládajícího odmítavého postoje v katolické církvi v ČR je postoj kardinála Dominika Duky (s. 30), se nezakládá na pravdě, přestože to autorka dokládá odkazem na text Filipa Titlbacha z roku 2022. Stačí poukázat např. na odmítavý postoj katolické církve k návrhu zákona o registrovaném partnerství z přelomu let 2005 a 2006. Mimochodem ve stejné době se negativně k návrhu vyjádřila také Ekumenická rada církví i Česká evangelikální aliance.

U autorky, která v úvodu deklaruje tázání „po stopách určujících českou protestantskou církev“ mi schází zvláštní pozornost, která by se zaměřila na reflexi tohoto tématu v protestantském prostředí. A to jak v historii, tak v současnosti. Vždyť např. podkladem pro diskusi o problematice homosexuálních vztahů v komisi ČCE na konci 90. let 20. století byl dokument Synodu zemské církve v Porýní. Ostatně když se autorka ve výzkumu setkala s respondentem, který pro přípravu obřadu žehnání využil materiály německé EKD (s. 67), bylo by zajímavé zmínit její postoj k tématu.

Myslím si, že hlavní argumenty odpůrců partnerství stejnopohlavních párů autorka zmínila jen okrajově (s. 33). Mám na mysli požadavek komplementarity (myšleno muže a ženy) a odkaz na „Boží stvořitelství řád“. Opět je škoda, že se autorka i v této podkapitole více než na obecný historický vývoj nesoustředila na aktuální situaci. Např. mi schází zmínka o usnesení 51. synody Starokatolické církve v ČR, která po tříletém konzultačním procesu přistoupila v říjnu 2022 k zavedení žehnání partnerství, s výslovným zdůrazněním, že se nejedná o manželství. Je určeno pro páry, které manželství z různých důvodů uzavřít nemohou. Do této skupiny patří i páry osob stejného pohlaví. Autorka by tento přístup mohla využít k úvahám, zda by třeba toto mohl být vhodný model i pro ČCE. Z jejího návrhu na úpravu současných svatebních formulářů i pro použití v případě stejnopohlavních párů (s. 53 a 85) předpokládám, že nikoliv.

U členky ČCE mě překvapila charakteristika zřízení ČCE jako „synodálně-kongregační“ (s. 35). Připomínám, že podle preambule Církevního zřízení ČCE se církev spravuje podle zásad presbyterně synodních. Podobně by se dalo doplnit, že kromě uvedených čtyř konfesí se ČCE hlásí ještě ke čtyřem pražským článkům a třem starokřesťanským vyznáním, ale to už je jen drobný detail.

Předpokládám, že teprve třetí kapitolou o přístupu ČCE k LGBTQ se po úvodních pasážích dostáváme k podstatné části diplomové práce a jejímu jádru. Tato část je nepochybně zdařilejší. I když i zde si občas kladu otázku nad způsobem práce s texty.

Hned u rozboru prvního dokumentu s názvem „Dopis mladým křesťanům o tělesné lásce“ si autorka správně všímá, že homosexualita je líčena oproti manželství negativně a argument „plození dětí“ je použit tendenčně ve srovnání s pasáží o bezdětných manželstvích (s. 38). Je otázkou, zda je to způsobeno vedením homosexuality jako úchylky a probíhající epidemií AIDS více než uvedeným argumentem, že „pro teologa je v rozporu s Božím pořádkem“. Nicméně snaha o vstřícnou optiku autorky v pohledu na dokument z roku 1989, na základě kterého autorka konstatuje, že „důvodem /odmítnutí homosexuálního chování/ není, že by ČCE pojímala manželství tak, že by do něj nebylo možné gay a lesbické páry začlenit“, mi připadá poněkud násilná. To se týká také několika autorčinych poznámek v případě dokumentu o manželství z roku 2010 (s. 40–42), ve kterých uvažuje o možnosti aplikace na páry stejného pohlaví, ačkoliv přiznává, že dokument považuje za manželství pouze svazek muže a ženy (s. 42).

Provedený výzkum mi připadá korektní. Za velmi pozitivní skutečnost považuji překvapivě vysokou návratnost dotazníku (76 %). Případovými studii (s. 70–81) a shrnutím diskuse o žehnání stejnopohlavním párům v liturgicko-teologickém kontextu (s. 81–83) diplomová práce graduje. Považuji je za nejpovedenější a zřejmě nejpřínosnější části diplomové práce.

Oceňuji, že práce je psaná srozumitelně, dobrým jazykem s minimem překlepů a chyb (např. s. 20 bítníci místo správného beatníci). Ohledně formálních záležitostí bych měl poznámku k používání zkrácené citace v poznámkách pod čarou. Ta je sice formálně v pořádku, ale přece jen bych se přimlouval k trochu méně zkráceným citacím, tj. nikoliv pouze příjmení autora, ale třeba i první slovo z názvu. V pozn. č. 2 na s. 11 je uvedeno Uzavření registrovaného partnerství [online], ale žádná taková položka se v seznamu citovaných textů nenachází. Předpokládám, že jde o odkaz na webové stránky ministerstva vnitra: <https://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-registrovaneho-partnerstvi.aspx>

Diplomová práce Elišky Vančové splňuje požadavky kladené na tento typ práce. Vzhledem k tomu, že moje připomínky se týkají spíše úvodních a v celkovém zaměření práce okrajových částí, zatímco podstatné části (3. a 4. kapitola) hodnotím vesměs pozitivně, navrhuji celkový stupeň hodnocení: **B – velmi dobře**.

Možné dotazy k obhajobě:

1) Jak byste hájila partnerství/manželství párů stejného pohlaví proti zřejmě nejčastějšímu argumentu, tj. že se jedná o věc, která je proti Božím stvořitelskému plánu nebo Božím pořádku?

2) Jak hodnotíte usnesení 51. synody Starokatolické církve v ČR, která odsouhlasila zavedení žehnání partnerství, s výslovným zdůrazněním, že se nejedná o manželství? Je určené pro páry, které manželství z různých důvodů uzavřít nemohou. Do této skupiny patří i páry osob stejného pohlaví. Je toto jeden z možných přístupů?

3) Jak by měla být upravena situace, kdy se na ČCE obrátí s prosbou o požehnání pár osob stejného pohlaví, ale kazatel z důvodu svého přesvědčení obřad odmítne? Nebyla by v tomto případě vhodná úprava obdobná ustanovení Řádu správy Církve bratrské ohledně křtu dítěte, tj. kazatel by zajistil osobu, která ho zastoupí?

Mgr. et Mgr. Martin Vaňáč, Ph.D., v Praze 6. 6. 2023